Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta

Viite: Asiantuntijakuuleminen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa perjantaina 10.3.2017
Asia: O 5/2017 vp Työvoimapalvelut maakuntauudistuksessa

1. LAUSUNTOPYYNNÖN TAUSTA JA YHTEENVETO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Kiuruveden kaupungilta lausuntoa työvoimapalveluissa maakuntauudistuksessa. Lausuntopyyntö perustuu siihen, että kaupunki hoitanut työllisyysasioita, erityisesti pitkäaikaistyöttömien työllistämistä poikkeuksellisella tavalla yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Viime vuosina pitkäaikaistyöttömien työllistämisestä Kiuruvedellä on vastannut urheiluseura Kiuruveden Urheilijat ry. Kaupungin työllistämisessä on hyödynnetty tehokkaasti niin sanottua edelleenohjausmallia.

Keskityn lausunnossani erityisesti vaikeasti työllistystyvien pitkäaikaistyöttömien asemaan ja työvoimapalveluiden järjestämiseen maakuntauudistuksessa haja-asutusalueilla. Suositan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- Työllisyyspalveluiden painopisteen tulisi kohdentua maakuntauudistuksessa pitkäaikaistyöttömien aseman parantamiseen. Näin ollen niin sanottujen kunnallisten välityömarkkinatoimijoiden asema on turvattava siinä tarkoituksenmukaisesti, koska avoimet työmarkkinat eivät toimi pitkäaikaistyöttömien kohdalla.

- Välityömarkkinoiden palveluiden tuloksellisuutta arvioidessa on kiinnitettävä enemmän huomiota pitkäaikaistyöttömien työ- ja toimintakyvyn parantumiseen, osaamisen ja osallisuuden vahvistumiseen sekä motivaation lisääntymiseen eikä pitkäaikaistyöttömien työllistymiseen avoimille työmarkkinoille.

- Pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat monialaisia ja helposti lähestyttäviä palveluita. Palveluiden tarkoituksenmukainen integraatio sekä niiden helppo lähestyttävyys on välttämätöntä.

- TE-palvelujen paikallisen ulottuvuuden puute ja samanaikainen tarve pitkäaikaistyöttömille suunnattuihin lähipalveluihin säilyvät todennäköisesti tulevassa maakuntauudistuksessa ennallaan. Näin ollen palveluiden järjestämiseksi ja työllisyyden lisäämiseksi haja-asutusalueilla on kehitettävä uusia ratkaisuja.

- Järjestöjen, säätiöiden ja kuntien mahdollisuudet järjestää ja tarjota palveluita pitkäaikaistyöttömille on turvattava tulevaisuudessakin. Palkkatukea ja muita työllisyyttä edistäviä tukiratkaisuja pitää olla jatkossakin kuntien ja järjestöjen saatavilla eikä niiden ehtoja tule kiristää.

- Kiuruvedellä käytettyä niin sanottua edelleenohjausmallia tulee kehittää tulevaisuudessa. Työnantajat ovat valmiita työllistämään pitkäaikaistyöttömiä, jos ne eivät joudu kantamaan työnantajariskiä täysimääräisesti.

- Tarvittaessa kunnat pystyisivät vastaamaan pitkäaikaistyöttömyyden hoidosta ja työmarkkinakokonaisuudesta yhdessä elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen kanssa, jos ne saisivat toimivaltaa ja resurssit.

- Kokonaisvastuun siirtäminen kunnille pitkäaikaistyöttömien palvelukokonaisuudesta vähentäisi pitkäaikaistyöttömyyden ongelmia, koska kuntien paikalliset toimijat pystyvät arvioimaan paremmin tarkoituksenmukaiset jatkotoimenpiteet. Kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden mahdollisuudet toimia työllisyyspalveluiden tuottajina on huomioitava maakuntauudistuksessa.

2. YLEISESTI PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN PALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESTÄ HAJA-ASUTUSALUEILLA

TE-toimistojen palvelut on pääosin lakkautettu haja-asutusalueilta seutukeskusten ulkopuolelta. Näin ollen haja-asutusalueilla ei ole ollut tarjolla asianmukaista henkilökohtaista palvelua pitkäaikaistyöttömille. Työ- ja elinkeinoviranomaisten sähköiset palvelut ovat kattavat, mutta pitkäaikaistyöttömien kohdalla ongelmaksi on muodostunut niiden käyttäminen. Käytännössä monet pitkäaikaistyöttömät eivät osaa tai halua käyttää sähköisiä palveluita tarkoituksenmukaisesti, joten he tarvitsevat edelleen henkilökohtaista neuvontaa. Huomionarvoista on myös se, että pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat työllistymiseen liittyvien asioiden ohella muutakin neuvontaa ja ohjausta muiden palveluiden piiriin. Osittain neuvontapalveluiden järjestämiseen haja-asutusalueella on reagoitu *lailla työllistymistä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014*), mutta se ei takaa riittäviä neuvontapalveluja kunnissa.

Erityisesti haja-asutusalueen kunnissa on jouduttu miettimään, miten ne pystyisivät tarjoamaan ja kehittämään palveluita pitkäaikaistyöttömille sekä edistämään heidän työllistymistä. Asiaan on vaikuttanut myös kuntien maksuosuus työmarkkinatuesta, jonka ehtoja kiristettiin kuntien osalta vuoden 2015 alusta. Nämä niin sanotut työmarkkinatuen sakkomaksut ovat merkittävä kuluerä kunnille eikä kunnilla ole ollut riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa niiden kehitykseen. Monet kunnat ovat perustaneet työllisyyden hoitoon liittyviä toimia, mutta kunnan asema on aiheuttanut niille ongelmia toimia työllisyyden hoidossa. Ensinnäkin pitkäaikaistyöttömät kokevat kunnan työntekijät lähes vastaavina viranomaisina kuin TE-viranomaiset, joten kynnys hakeutua kunnan työllisyyspalveluihin on osoittautunut kohtuullisen korkeaksi. Toiseksi usean maakunnan TE-toimistot eivät ole myöntäneet kunnille viime vuosina palkkatukimäärärahoja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen täysimääräisesti. Näin ollen pitkäaikaistyöttömien palkkaaminen on ollut kunnille kalliimpaa kuin yrityksille ja yhdistyksille, jotka ovat toistaiseksi saaneet enemmän palkkatukea.

Edellä esitetyn perusteella kunnat, kuten Kiuruvesi ovat etsineet yhteistyökumppaneita työllisyyden hoitoon kolmannelta sektorilta. Kolmannen sektorin toimijat ovat osoittautuneet hyviksi toimijoiksi ja ne ovat onnistuneet työllistämään pitkäaikaistyöttömiä palvelukseensa. Kolmannen sektorin niin sanotuilla välityömarkkinoilla ei ole helppoa löytää kuitenkaan tarpeeksi työpaikkoja pitkäaikaistyöttömille, joten niiden toimenpiteillä helpotetaan vain osittain pitkäaikaistyöttömyyttä kunnissa. Kiuruveden kaupunki aloitti yhteistyön urheiluseura Kiuruveden Urheilijoiden (KiurU) kanssa vuonna 2014, minkä seurauksena kaupungin pitkäaikaistyöttömiä on saatu työllistettyä aikaisempaa tehokkaammin. Pitkäaikaistyöttömien asemaa Kiuruvedellä on edistetty muun muassa alueellisen palvelupaikan perustamisella ja niin sanotulla edelleenohjausmallilla, jossa pitkäaikaistyöttömiä on ohjattu työskentelemään palkkatuella yrityksiin.

3. ALUEELLISEN PALVELUPAIKAN JÄRJESTÄMINEN

Kiuruveden kaupunki ja KiurU tekivät vuonna 2014 yhteistyösopimuksen työllisyyden hoitamisesta Kiuruvedellä. Sopimukseen tehtiin kirjaus riittävän ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä työllisyyspalveluista. Ohjaus- ja neuvontapalvelut järjestetään KiurU:n toimistolla, jonne on palkattu kaksi kokoaikaista työntekijää vastaamaan työllisyysasioista. Palvelut toteutetaan verkkopalveluina, sähköisinä palveluina tai kasvokkain. Palvelupaikka toimii myös kohtauspaikkana, teematapahtumien paikkana ja tiedottajana yrityksille, työnhakijoille ja muille työllistymistä edistäville toimijoille. Palvelupaikan työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä TE-toimiston ja kaupungin edustajien kanssa, joten heillä on käytettävissään tarvittavat tiedot pitkäaikaistyöttömistä. Yhteydenpito TE-toimistoon tapahtuu sähköisesti ja tarvittaessa TE-toimisto pystyy toimittamaan palvelupaikassa tarvittavat tiedot ja päätökset suhteellisen nopeasti.

Kiuruveden kokemukset ovat osoittaneet, että kolmannen sektorin toimijan ylläpitämä palvelupaikka toimii monin tavoin TE-toimistoja ja kunnan omia palveluja tehokkaammin. Pitkäaikaistyöttömät ovat kokeneet KiurU:n

palvelupaikan huomattavasti helpommin lähestyttäväksi kuin viranomaistoimijat. Näin ollen monet pitkäaikaistyöttömät ovat hakeutuneet KiurU:n palveluiden piiriin vapaaehtoisesti. Myös ne pitkäaikaistyöttömät, joihin on oltu yhteydessä KiurU:n toimesta, ovat suhtautuneet toimijaan myönteisesti ja yhteistyö on saatu aloitettu lähes kaikkien osalta.

Todennäköisesti maakuntauudistuksessa TE-viranomaisten palvelut tulevat keskittymään maakuntakeskuksiin. Henkilökohtaisen asioinnin tarve ei tule kuitenkaan poistumaan pienemmistä kunnista, joten paikallisia palvelupaikkoja on ylläpidettävä joko kuntien tai kolmannen sektorin toimijoiden puolesta. Kiuruveden kokemukset ovat osoittaneet, että palvelujen tarkoituksenmukainen järjestäminen tulisi tehdä paikallistasolla, yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin kanssa

4. KIURUVEDEN URHEILIJOIDEN EDELLEENOHJAUSMALLI

Kiuruveden Urheilijoiden edelleenohjausmalli perustuu Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (916/2012) 7 luvun 5 §:ään *”Tuella palkatun siirtäminen’’.* Käytännössä edelleenohjaus toimii siten, että työnantaja siirtää työntekijän toisen työnjärjestäjän palvelukseen. Toinen työnjärjestäjä voi olla yritys, yhdistys tai säätiö. Varsinainen työantaja vastaa työsuhteesta johtuvista lakisääteisistä velvoitteista, kuten palkanmaksusta ja työterveyshuollosta. Työnjärjestäjä vastaa työtehtävien järjestämisestä ja niihin perehdyttämisestä. Edelleeohjauksesta tehdään aina kirjallinen sopimus, joka edellyttää työntekijän hyväksyntää. Lisäksi TE-viranomaisille on aina ilmoitettava työsuhteen siirtämisestä. TE-viranomaiset tutkivat tahollaan, täyttääkö tuella palkatun siirtäminen lain asettamat edellytykset ja ilmoittavat mahdollisista esteistä järjestelyssä.

Kiuruveden kaupungin ja KiurU:n yhteistyöstä saatujen kokemusten perusteella edelleenohjauksessa on havaittu lukuisia etuja**.** Välityömarkkinatoimijoiden työtarjonta lisääntyy, kun yrityksissä ja yhdistyksissä olevat työpaikat ovat välityömarkkinatoimija KiurU:n tavoitettavissa. Työnjärjestäjät, erityisesti käyttäjäyritykset ovat myös pitäneet mallia erinomaisena, koska ne voivat ottaa pitkäaikaistyöttömän palvelukseen ilman työsuhteen velvoitteista aiheutuvaa *’’työnantajariskiä”.* Moni yritys on ilmoittanutkin, että ilman edelleenohjausta ne eivät olisi kiinnostuneita pitkäaikaistyöttömien palkkaamisesta, vaikka saisivat TE-toimiston myöntämän täyden palkkatuen työllistämiseen. Yritykset kokevat työsuhteesta aiheutuvien velvoitteiden ja siihen liittyvän byrokratian suhteettoman raskaaksi.

Myös mahdollisiin ongelmatilanteisiin on varauduttu edelleenohjaumallissa: tarvittaessa työnjärjestäjä voi siirtää työntekijän takaisin KiurU:n omiin tai sen uudelleen järjestämiin työtehtäviin, jos työt eivät suju asianmukaisesti. Tosiasiallisesti niin vakavia ongelmatilanteita ei ole esiintynyt edelleenohjausmallin olemassaolon aikana, että työntekijöitä olisi jouduttu palauttamaan KiurU:n palvelukseen. Ongelmat on saatu ratkaistua työnjärjestäjän ja työntekijän välisillä toimenpiteillä. Tarvittaessa KiurU:n edustaja on tukenut osapuolia ratkaisujen löytämisessä. Edelleenohjaus mahdollistaakin työntekijään tutustumisen matalalla kynnyksellä ilman merkittäviä riskejä työnantajalle. Jakson jälkeen työntekijä on voinut jäädä työnjärjestäjän palvelukseen vakituisesti tai tehdä sijaisuuksia. Kiuruvedellä moni työnantaja onkin palkannut pitkäaikaistyöttömän puolen vuoden jakson jälkeen palvelukseensa. Erityisesti kausitöiden ja sijaisuuksien tarjonta työttömille on lisääntynyt huomattavasti kaupungissa.

Edelleenohjausta on pidetty erinomaisena ratkaisuna sekä työantajien että työntekijöiden taholta. Erityisesti käyttäjäyritykset ovat kiitelleet mallin joustavuutta ja toimivuutta yrityksen näkökulmasta. Käyttäjäyrityksiin työllistyneet työntekijät taas ovat olleet tyytyväisiä järjestettyihin työtehtäviin ja työyhteisöön. Moni edelleenohjattu työntekijä on kokenut olleensa niin sanotuissa oikeissa töissä työskennellessään yrityksen palveluksessa. KiurU:n edelleenohjausmalli on muuttanut yritysten suhtautumista pitkäaikaistyöttömiin. Pitkäaikaistyöttömien työllistämistä pidetään nykyään paikallisissa yrityksissä mahdollisena ainakin palkkatukijakson ajaksi. Jakson jälkeisten työsuhteiden ja sijaisuuksien määrä on myös yllättänyt positiivisesti. Yleisesti ottaen KiurU:n toiminta pitkäaikaistyöttömyyden hoidossa on muuttanut myös kaupungin asukkaiden suhtautumista työttömiin positiivisemmaksi.

5. MAAKUNTAUUDISTUKSESSA HUOMIOITAVAT ASIAT

Maakuntauudistus mahdollistaa kehittää pitkäaikaistyöttömiin liittyviä työllisyyspalveluita. Tällä hetkellä työllisyyspalvelut ovat liian hajautetut ja monin paikoin aliresurssoidut – toimijoita on liikaa sekä valtion, että kuntien toimesta. Maakuntauudistuksessa tavoitteeksi on otettava yksinkertaisen, selkeän ja paikalliset erityispiirteet huomioivan palvelukokonaisuuden rakentaminen, joka vastaa oikea-aikaisesti ja oikeilla toimenpiteillä pitkäaikaistyöttömien ongelmiin. Uudistuksen yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista käydä kriittisesti läpi kaikki olemassa olevat palvelut ja arvioida niiden toimivuus, koska nykyään selkeää kokonaisvastuuta pitkäaikaistyöttömien palveluiden järjestämisestä ei kanna yksikään osapuoli.

Kunnat ovat viime vuosina panostaneet paljon työllisyyspalveluiden kehittämiseen, joten niiden keittämistoimenpiteet ja toimivat ratkaisumallit on huomioitava maakuntauudistuksessa. Kuntien kohdalla on huomioitava, että työllisyyspalvelut ja niiden järjestämistavat vaihtelevat kunnittain. Myös paikallistuntemuksella ja alueellisella elinkeinorakenteella on vaikutusta kuntien työllistämistoimenpiteisiin. Näin ollen olisi perusteltua harkita työllisyyspalveluiden järjestämisvastuun siirtämistä maakunnilta kunnille ja niiden yhteistyökumppaneille. Aikaisemmin hyviä lähipalveluita tuottaneiden kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden asema on turvattava jatkossakin.

Kiuruvedellä 9.3.2017

Tuomo Sallinen
Kaupunginsihteeri, OTM